

De Sociëteit frist
het geheugen van
de Binnenstad op

De Sociëteit

Verhaal van de maand,
mei 2023

Voor een links verhaal naar Portaal

Liefhebbers van lezen konden begin jaren tachtig van de vorige eeuw in Alkmaar kiezen. Naast boekhandel Van der Meulen waren er de boekhandels van Kühne, van Ter Burg en van Zwaan. Toch zagen Ron Ranzijn, Ben Braak en Frank en Lidwien Divendal de noodzaak van een nieuwe boekhandel. Zij openden op 1 maart 1982 in de Hekelstraat 'Progressieve boekhandel Portaal.'

Lidwien Divendal (1944) die tegenwoordig aan het Verdronkenoord woont, heeft zich bijna haar hele volwassen leven aan de progressieve kant ingezet voor de maatschappij. Na de middelbare school in Haarlem en de kweekschool voor onderwijzend personeel gaf zij een paar jaar les. Toen ze in 1967 zwanger werd van haar eerste kind werd ze ontslagen. 'Zo ging dat nog in die tijd,' zegt Lidwien in 2023. Na vier jaar thuis met twee kinderen op een bovenwoning werd het haar teveel. 'Bijna depressief was ik. Maar daar begint ook het verhaal van mijn maatschappelijke betrokkenheid. Ik ging naar de huisarts en volgens hem had ik last van 'flatneurose'. Hij raadde me aan een baan te zoeken. Dat heb ik gedaan, ik ging taallessen geven aan vluchtelingen. Een vriendin die ook kleine kinderen had ving mijn kinderen op als ik werkte en met ons tweeën deelden we mijn salaris.'

De taallessen bleef Lidwien geven, ook nadat ze verhuisd was naar Egmond aan de Hoef. Toen aan dat werk een einde kwam, nam zij met drie anderen het initiatief tot Portaal. 'We wilden een boekhandel waarin het kritische boek niet onderging in allerlei ander aanbod. Naast aanbod van erkende uitgeverijen wilden we ook uitgaven aanbieden van actiegroepen, vredesgroepen, de milieubeweging.'

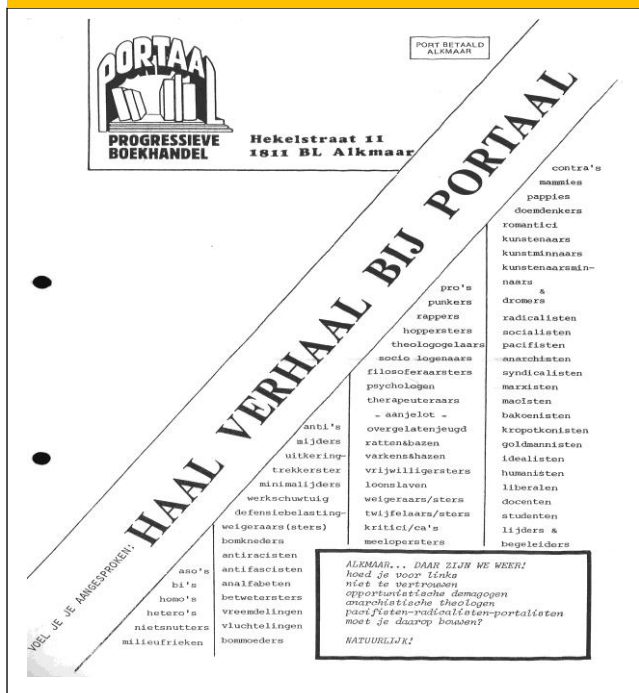
'We kregen veel hulp, bijvoorbeeld van Joop de Boer van Van der Meulen, en ook van Jek Lampers van stripwinkel Paulus, die ons logo ontwierp.'

EVEN ZWAAIEN NAAR
DIE MINIMUMLIJDERS
IK RED ME WEL MET
MIJN f.997.000,- (belastingvrij)

In 1984 hing Portaal een affiche in de etalage, waarop protest werd aangetekend tegen de vergoeding voor het koningshuis. Onder een afbeelding van een wuivende koninging Beatrix stond de tekst 'Even zwaaien naar die minimumlijders, ik red me wel met mijn f. 997.000,-' De politie kwam in de winkel, nam het affiche in beslag en maakte proces-verbaal op wegens majesteitsschennis. Uit de toen verschenen krantenberichten blijkt dat Portaal zich laconiek opstelde. Een van de vrijwilligers, Sjors Lammers, verklaarde te verwachten dat het Openbaar Ministerie van vervolging zou afzien. 'De poster is een beetje spottend,' zei hij, 'maar wat er op staat, klopt wel. Of eigenlijk al niet meer want het bedrag van de vergoeding is hoger geworden.' Zijn verwachting kwam uit. De officier van justitie vond dat geen sprake was van majesteitsschennis en zag van vervolging af. Portaal kreeg het affiche terug.

In de eerste jaren liep Portaal goed. De boekhandel voorzag in een behoefte. 'Van de twintig pakketten die via de vervoerscentrale bij ons worden bezorgd, komen er drie van het Centraal Boekhuis waar de erkende uitgeverijen hun voorraad laten beheren,' vertellen Portaalmedewerkers bij het eerste lustrum in 1987. 'De andere zeventien komen van 'moeilijke' uitgeverijtjes.' Daarmee bedoelen zij vredesgroepen, actiecomités en dergelijke. 'In de kop van Noord-Holland zijn wij de enige progressieve boekhandel. Mensen komen vanaf Texel en uit Schagen naar ons toe,' zeggen de medewerkers trots. Ten tijde van het eerste lustrum is het boekenaanbod van Portaal ruimer dan het in het begin was. Behalve actiemateriaal en maatschappijkritische boeken is er ook ruimte gemaakt voor literatuur.

Dat Portaal in een behoefte voorzag, illustreert Lidwien in 2023 met een anekdote: 'Aan het einde van ons eerste jaar, december 1982, komt een oudere meneer, ik schatte hem rond de tachtig, de winkel binnen. Nogal schuchter keek hij rond en vroeg toen: 'Klopt het dat jullie de COC-agenda verkopen?' Ik wees hem op de plank met agenda's. Voor haast iedere doelgroep lag daar een eigen aantrekkelijke agenda: de COC-agenda voor homo's en lesbo's, de Vrouwenagenda, een Literaire Agenda, de agenda van Amnesty International, die van de Interkerkelijke vredesbeweging Pax Christi enzovoorts. De man pakte de COC-agenda, kwam er blij mee naar de toonbank en vroeg toen te verlegen: 'Kunt u er een bruin papiertje als kافت omheen doen, dan kan ik er straks in de trein naar Beverwijk al fijn in lezen.'

Interview: Friedel Nijman, Ankie Smit. Beelden: Geheugen van Nederland; privécollectie Lidwien Divendal. Tekst: Jan Loogman

Na de eerste jaren kreeg Portaal het moeilijk. Het linkse actiewezen raakte in het slop, mensen meldden zich minder vaak als vrijwilliger en de interesse in het progressieve boekaanbod van Portaal liep terug. In 1990 ging Portaal samenwerking aan met de Wereldwinkel in Alkmaar, maar dit bleek niet de redding van de boekhandel te zijn. De doelgroepen van de twee organisaties liepen te veel uiteen. Per 1 november 1991 sloot Portaal. Toch toonde Lidwien zich tegenover de krant ten tijde van die sluiting niet pessimistisch. Zij verwachtte in Nederland een sociale omslag die de vraag naar progressieve boeken ('Portaalboeken') weer zou doen groeien.

Voor zichzelf als persoon is de Portaalperiode voor Lidwien belangrijk geweest. Ze is erdoor verweven geraakt met Alkmaar. Een heerlijke stad, vindt ze, vanwege zijn kleinschaligheid en het West-Friese element. 'Hier ben ik thuisgekomen.'